

mam ad hereses refellendas efficaciorē, quo magis hereticis invisa est. Quod si Lutherani academiæ subtilitate minime capiuntur, ne oratione quidem ad rhetorum leges artificiose composita capi poterunt, quoniam grandiores sunt, & callidiores effecti, quam ut orationis artificio apprehendantur. Cum autem nec argutum Theologum pertimescant, nec rhetorem quamvis eloquentem: non sunt, mihi crede, aut Theologi acumine, aut rhetoris fluminae, hoc est, non verbis sunt & disputatione, sed viribus & flagellis ferendi. Verum si eo loco res sit, ut adversum Lutherana dogmata certare cogar, eligant alii (nihil enim impedio) suave orationis genus, quo mollius & familiarius homines istiusmodi ad ecclesiæ benevolentiam alliciant: dummodo mihi relinquunt scholæ ossa nervosque, ac pressam disserendi soliditatem. Quæ Augustinus porro contra adversarios ecclesiæ disseruit, tametsi & inventa sunt acutius, & dicta subtilius, quam ut quis ea possit agnoscere; ad refellendos tamen hæreticos tanto maiorem habent efficacitatem, quanto tenuius ad vivum ressecata sunt. Atque etiam quum oratorum more quasi torrens fertur oratio, quamvis multa cuiusque modi rapiat, nihil tamen fere teneas, nihil apprehendas. Cum autem ad scholæ normam certa via & ratione premitur, contineri, amplectique facilius potest. Itaque præclarum a Divo Thoma accepimus morem disputandi, si eum teneremus. Nemo vero a viro gravissimo orationis delicias quærat, pigmenta muliebria, fucum puerilem, sed veras gravesque sententias, argumenta solida & propria, sermonem rei, de qua disseritur, accomodatum. Quæ omnia Divus Thomas adeo egregie præstitit, ut si vitia in eo pauca sint, quæ ab istis invidiose commemorantur, plurimum tamen, maximisque virtutibus illa compenset. Quanquam ut erat & modestus & prudens, minutissimorum articulorum numerum, legemque disputationis æquabilem tum rudiioribus, tum magis suo illi sæculo desit. Equidem non Divum Thomam modo, sed scholæ auctores quosdam alios existimo, si humaniores literas coluissent, & quæ in schola didicerant, eloqui voluissent, ornatissime splendidissimeque po-

potuisse facere; & viros eloquentiæ studiosos, si ab scholæ instituto non abhorruissent, sed Theologiam hanc didicissent, & tractare voluissent, gravissime & copiosissime dicere potuisse. Sed aut utrique suo studio delectati alteros contempserunt, aut nihil omni ex parte beatum, ut semper aliquid desideremus. Verum si alterum sit optandum, malim quidem indisertam scientiam, quam inscitiam loquentem. Nam exempla illa disputationis Theologicæ suis omnibus numeris absoluta is solum suppeditare potest, qui eloquentiam sapientiæ coniunxerit. Age tamen, qualicumque nostra sint, & ea ipsi afferamus, quæ etsi non meliora erunt, quam vetera, erunt temporis fortassis aptiora.

CAPVT XIII.

Exemplum primum, ubi principium Theologiæ in questionem vertitur.

DE eucharistiæ sacrificio prima mihi cum Witelesstis & Lutheranis controversia est. Facioque contra institutum meum, cum de re apertissima disputationem instituo. Nam si quid adeo certum & exploratum est, ut de eo inter viros doctos constanter, perpetuoque conveniret, argumentari non soleo, ne rem minime dubiam argumentando dubiam faciam. Nec vero in hoc dabo operam, ut rem plane in ecclesia definitam meis ego argumentis probem: sed in his potius incumbam, ut unum e Theologiæ principis non tam ratiocinatione, quam expositione confirmem. Ita fiet, ut veritate illustrata, omnium tenebras depellam errorum.

Quanquam argumenta pro ecclesiæ sacrificio certissima sunt. Quibus autem Lutherani contra pugnant, ut ipsis quidem videtur, sunt maxima: ut ego vero sentio, frivola, & commentitia sunt omnia, vix digna lucubratione & ingenio anicularum: talia certe, propter quæ non modo a communi fidelium sensu cuique esset, sed nec ab amici unius pri-

vata opinione discendum (1). At discipuli cæci magistri fuerentis rapiuntur errore, sibi que eucharistiam non esse sacrificium argumentando persuadent.

1. Argum Calvinus porro illo apostoli testimonio in primis nititur (2), Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Unde & salutare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum semper vivens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsum cælis factus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel se ipsum offerendo. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iuristurandi, qui post legem est, filium in æternum perfectum. Quo loco Paulus sacerdotium veteris testamenti a novi sacerdotio distinguit, quod in illo plures erant sacerdotes, in hoc unicus est sacerdos. Huius vero rei causam explicat, quod illi mortales erant, quare indigebant successoribus, qui in demortuorum locum subrogarentur. At Christo, qui immortalis est, nullos oportet succedentes vicarios substituere: quales ii sunt, qui nunc quotidie sacrificant, & plures ipsi, atque mortales, ad umbras legis descedunt, in qua plures iidemque mortales facti sunt sacerdotes. Nostri quoque sacerdotes infirmi & ipsi sunt, habentque necessitatem quotidie, quemadmodum veteres, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Novi ergo isti, cum sint veteribus simillimi, legales sacerdotes sunt, non evangelici. Confirmat autem, ut ait, hoc illud vel maxime, quod sacerdos a Deo vocatus esse debet, quemadmodum Aaron, ut apostolus idem as-

(1) Luther. cum sepe alias tum in libr. de abrog. mis. pri. & de cap. Babyl. Oecolampad. in libello, qui a quibusdam inscribitur, de cæna Domini, cap. 9. Bucerus lib. 2. de ver. & fals. cæna Domini. adm. Calvinus instit. cap. 18. Protestantes in apolog. August. (2) Hebr. 7.

affirmat (3): at nullam vocationem proferre nos possumus, quæ nostro sacerdotio patrocinetur. Evanescit igitur sacrificium, quod sine sacerdote esse non potest.

Existimat rursum Calvinus idem, Paulum cum ecclesiæ fide pugnare, cum in eadem epistola inquit (4), Nec ut sepe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat frequenter eum pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consummatione seculorum ad destinationem peccati per hostiam suam apparuit. Quo ex loco iterum colligit, nostros sacerdotes esse legales, qui non modo per singulos annos, verum etiam per singulos dies intrant in sancta, offerentes alienum sanguinem, qui semel iuxta apostolum oblati sunt. Cum vero diserte Paulus asserat hostiam, quæ oblatione sacrificatur, immolari & occidi necesse esse, profecto si singulis missis Christus in sacrificium offertur, singulis quoque missis interficitur. Aut ergo Pauli argumentum vanum est, cum ait, Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, aut si Christus in sacrificium exhibetur, vere patitur. At corpus vivum & impassibile in altari nos offerimus: oblatio igitur forsitan esse poterit, sacrificium nullo modo. Hoc vero illud argumentum est, quod Calvinus, atque Oecolampadius mire iactant: & nondum collata manu, tanquam feroces victores insulant.

Illum præterea locum Lutherani præcisius urgent: *Vnam enim habens lex futurorum bonorum (5), non ipsam imaginem rerum, per singulos annos, eisdem ipsi hostias, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere, alioquin cessassent offerri, ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati. Est post multa alia, quæ referre longum est, ita legimus, Omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sepe offerens hostias :::: hic autem unam pro peccatis offerens hostiam :::: una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Oblationes igitur veteris testamenti imbecillas ac debiles ostendit Paulus, quod sæpius iterabantur. Qui ergo in nova lege eadem sacrificia iterant, ii sua repetunt.*

(3) Hebr. 5. (4) Hebr. 10. (5) Hebr. 10.

tionem testes sunt, oblationes suas priores infirmas, exiguaeque fuisse, atque adeo Christi oblationem fuisse imperfectam, qui quotidie multas adiciunt. Medicamenti enim illa virtus est, quod Chrysostomus ait (6), ut semel imponatur, & non frequenter. Et Theophilactus, *Pharmacæ*, inquit (7), *fortiora semel etiam imposta curant, quæ autem sæpius iterantur & imponuntur, hoc ipso ostenduntur minus fortia.* Sed & pharmacum, quod sæpe admovetur idem, significat eandem ægritudinem interturbare laborantem. Quocirca si eadem etiam hostia novis sacerdotum oblationibus, quasi idem medicamentum sæpius apponitur, prima Christi oblatio nec perfecte curavit ægros, nec consummavit in æternum sanctificatos: utpote cum homines novis quotidie ac repetitis sacrificiis eurentur, sanctificentur, consummentur. Adde quod paulo post apostolus asserit, Vbi peccatorum remissio est, iam non esse oblationem pro peccato. Post Christi igitur hostiam unicam, qua omnia sunt in cruce expiata delicta, post remissas etiam per Christi sacramenta iniquitates, nulla reliqua est oblatio pro peccato. Non est in ecclesia huiusmodi sacrificium. Id quod apostolus e vestigio testatur inquit, *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam nulla relinquatur pro peccatis hostia.* Qui autem nullam dicit, is non baptisma solum, sed nullam dicit hostiam superesse. Nos autem dicimus, quod aliqua superest: contra apostolum ergo dicimus. Neque his occurri potest, inquit, prætexendo in nova lege non varia esse aut multa sacrificia, ut olim in lege, sed unum idem sæpe repeti: quomodo Chrysostomus & Theophilactus occurrunt. Quoniam apostolus a novo testamento non solum multarum diversarumque rerum sacrificia reiicit, sed eiusdem etiam hostiæ repetitam oblationem damnat in hæc verba (8), *Neque ut sæpe offerat semetipsum,* &c. At Christus in altari se ipsum nunc etiam offert, ut posterius ex catholicorum sententia ostendatur. Iteratam quoque oblationem in veteri testamento ideo factam esse dicit,

(6) *Homil. 17. in epistol. ad Hebr.* (7) *In 10. cap. epist. ad Hebr.* (8) *Hebr. 9.*

ait (9), quia prior erat imperfecta. Sive autem plures res, sive eadem sæpius offeratur, Pauli argumentum manet intactum, si prima oblatio perfecta esset, nulla posteriore indigere: ita posteriores sacerdotes ab offerendo cessaturos. Quo fieri argumentantur, ut illud alterum catholicorum effugium vanum etiam sit: Nempe apostolum loqui de oblatione cruenta, qua Christus semel in cruce defunctus est: nostras autem esse incruentas. Sive enim cruentum, seu incruentum sacrificium sit, si sæpius resumitur, prior oblatio non perfecte sanctificavit, nec exhaustis delicta præterita, pro quibus alia hostia profertur. Nulla itaque, ut putant, rima effugere possumus, sed fateamur necesse est, totam ad Hebræos epistolam novorum sacrificia sacerdotum explodere, præsertim cap. 10. ubi si Paulus de cruenta solum hostia sermonem faceret, facile eluderetur, vel quum ait, *Vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato:* vel etiam magis quum dicit, *Voluntarie peccantibus nobis nulla relinquatur pro peccatis hostia.* Nihil enim interest, cruenta sit, an incruenta, si oblatio est & hostia pro peccato.

Ad hæc, Matthæus, Lucas & Paulus aperte narrant (10), *4. Argum.* Dominum in ultima cæna non obtulisse quidem corpus & sanguinem Deo, sed eucharistiam discipulis accipiendam distribuisse. Optima igitur missa illa erit, quæ erit prima quam simillima: prima autem cæna fuit, non sacrificium. Etenim si sanguinem pro peccatis tunc Christus obtulisset, iam ante crucem essent remissa peccata, nisi frustra Christi sanguis in Cæna oblatum est, qui peccatorum remissionem non obtinuit, quam vel nunc obtinet patri a sacerdotibus exhibitus.

Ea insuper loca nobis Lutherus obiicit, quibus locis *5. Argum.* calix sanguinis Christi testamentum dicitur (11). Testamentum vero non est opus hæredis, sed testatoris. At sacrificium opus est nostrum. Sacramentum igitur sanguinis non est sacrificium. Hanc vero ratiocinationem, bone Deus, quanto ver-

li 2 bo

(9) *Hebr. 10.* (10) *Matth. 26. Luc. 22. 1. Cor. 11.*
(11) *Luc. 22. 1. Cor. 11.*

borum ornatu, quasi simiam purpura, vestit. Quæ est, inquit, tanta temeritas, ut testamentum, hoc est, promissionem hereditatis, nos opus esse nostrum dicamus, quod testatori in satisfactionem exhibemus? Et ubi de acceptis gratos nos esse oportet, ibi accedamus superbi datur accipienda: ut testator iam non suorum largitor bonorum, sed nostrorum sit acceptor. Neque enim fieri potest, ait, ut idem ab eodem simul & recipiatur, & detur, & offeratur, & acceptetur. Quam vero insanus erit pauper & indigens, si bonum opus dicat se conferre diviti, de cuius manu accipit beneficium?

6. Argum. Afferunt etiam in hanc rem sanctorum veterum testimonia. Primum illud Chrysostomi (12). *Hoc nostrum sacrificium exemplar est illius, quod Christus in cruce fecit. Non autem aliud sacrificium, sed id ipsum semper facimus: magis autem recordationem ipsius operamur.* Et Theophilactus, *Imo potius, ait (13), memoriam illius oblationis facimus, qua se Christus obrulit.* Ex qua correctione Oecolampadius colligit, Chrysostomo & Theophylacto missam nostram non esse proprie sacrificium corporis & sanguinis Christi, sed exemplar. Alioqui non correxissent, quod vere ac proprie dictum est. Addunt illud Augustini (14), *Holocausi sui imaginem in ecclesia celebrandam dedit.* Et alio rursus loco (15), *Christianos, inquit, peccati sacrificii memoriam celebrare.* Et in epistola quadam ad Bonifacium docet, (16) in eucharistia immolatione nomen rerum ipsi figuræ exemplarique tribui solere. Basilium demum apud Euthimum (17) hæc nostra exemplaria dixit esse veri sacrificii. Non ergo sunt verum sacrificium, sed sacrificii figura.

7. Argum. Nec testimoniis solum premere nos, sed etiam ratione volunt. Nam si sacrificio peccata redimerentur, quod catholici astruimus, redemptio nostra a nobis quoque ipsis per nostras oblationes existeret. Ita non solum Christus redemptor esset, sed homines etiam sui essent redemptores. Id quod stultitia est manifeste.

Ad-

(12) Homil. 17. in epist. ad Hebr. (13) In 10. cap. epist. ad Hebr. (14) Lib. 83. question. (15) Lib. contra Faustum. cap. 18. (16) Epist. 23. (17) In Matth. cap. 64.

Addunt, fieri non posse, ut operatio nostra alteri peccati remissionem conferat ex vi ipsius operis, quod nostri quidam dicunt ex opere operato. Solius enim Christi opera, & actiones ex se peccata remittunt. At sacrificium, & missa operatio nostra est: nefarium est igitur affirmare, quod ratione sui, & Deum propitium reddat, & deleat quoque peccata. Atque in hoc uno Lutherani huius controversiæ statum constituendum censent. Afferunt enim se habere hæc rationem adeo firmam, certam, & expeditam, ut adversus omnes portas inferi consistere queat. Hanc autem rationem videtur confirmare Irenæus (18) in hæc verba, *Non sacrificia sanctificant hominem, sed conscientia eius qui offert, sanctificat sacrificium pura existens, & prestat acceptare Deum quasi ab amico.* Peccator, inquit, qui occidit mihi vitulum, quasi qui occidat canem. Quoniam igitur cum simplicitate ecclesia offert, iustus munus eius purum sacrificium apud Deum deputatum est: Quemadmodum & Paulus Philipensibus ait: *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito, qua misisti in odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Dixerat autem sacrificium hoc illud esse, quod ex Malachiæ primo cap. Theologi conamur inferre. Nulla igitur apud nos hostia manet, quæ ex se aliorum peccata deleat, sed si quid habet, id habet ex offerente. Quo argumento nos Bucerus impugnat.

Præterea, remissio peccatorum, hominis sanctificatio & 9. Argum. iustificatio est: hæc autem per fidem cuique propriam obvenit, ut ad Romanos scribit apostolus: nulla ergo sacerdotis oblatio ex opere operato aliorum peccata remittit. Nam ne Christi operationes quidem, nisi per propriam fidem applicentur hominibus, iuxta illud, *Quem proposuit Deus propitiatorum per fidem.* Item, si vi sua oblatio sacerdotis aliorum diluit culpas, gratiam ergo hoc sacrificium confert. Ablutio enim culparum sine gratia aquæ salientis in vitam æternam esse non potest. Neque elabi possumus dicentes remitti per sacrificium peccata venialia, non etiam mortalia. Quoniam si sanguis Christi in sacrificium offertur, omnia pro-

(18) Lib. 4. cap. 34.

perfecto remittit, qui in omnium remissionem effusus est. Nisi frustra ac sine causa catholici petimus, ut hoc sacrificium omnia crimina nostra detergat: & rursum, ut sit ablutio scelerum, & omnium remissio peccatorum.

10. Arg.

Præterea, cum catholici fateamur, in hoc sacrificio sanguinem Christi contineri, fieret, ut unico sacrificio omnes peccatorum poenæ abolerentur. Res quippe oblata infiniti valoris est. Vanum itaque esset pro eidem plures missas celebrare. Qui vero dicunt infinitæ hostiæ fructum a sacerdote offerente limitari, hi reselluntur a Lutheranis multiplici, variaque ratione. Primum, quod sacramentorum fructus non definitur a ministris: ergo ne sacrificii quidem. Deinde, quia quamvis sacerdos offerens in peccato mortali sit, sacrificium tamen illi prodest, pro quo offertur. Non ergo huius sacrificii virtus a sacerdote offerente terminum ullum accipit. Item, quia infinitæ rei pretium non minuitur, sive a paupere datur, sive a divite. Centum scilicet aurei centum valent, a quocunque tandem offerantur. Imo quo res oblata maior est, & hic, qui offert, est pauperior, eo oblatio maiori habetur in pretio. Ad hæc, si semel offero sanguinem meum Deo, sanguis meus suffus est idoneus ad omnia peccata delenda, nec pretium imminuitur ab offerente. Martyres namque universi, inæquabilis licet meriti, æque tamen consequantur omnium veniam peccatorum. Si igitur vere offert sacerdos sanguinem Christi, nullis eum finibus circumscribet, quin factis sit etiam semel oblatum ad omnia redimenda peccata. Sacrificium denique altaris a Christo summo sacerdote nunc etiam patri pro nobis offertur: ab illo igitur infinitum valorem habet, quem videlicet eadem ex causa infinitum habuit in cruce. Neque enim illud negare possumus, cum Christus sempiternum habeat sacerdotium, unde & salvare in perpetuum potest accedentes pro ipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis. Atque Lateranense concilium sub Innocentio tertio, *Vna*, inquit (19), *est fidelium universalis ecclesia, in qua idem ipse est, & sacerdos, & sacrificium*. Loquitur

(19) *Cap. Firmiter de summ. Trinit. & fid. cathol.*

tur autem sine dubio de eo, quod offerimus in altari. In concilio rursum Tridentino definitum est, nostras omnes satisfactiones Christum offerre patri: multo ergo magis illam victimam offeret, quam, ut Deum placemus, nos in altari probemus ad sacrificium. Quam rem non Ambrosius (20) modo insigniter præter Latinos cæteros, sed Græci in canone suo manifeste testantur. Sane quemadmodum sacerdos non nemine suo consecrat, & conficit eucharistiæ sacramentum, ita non in nomine suo, sed Christi offert eucharistiæ sacrificium. Quod si Christi sanguis hostia nunc est ad culparum redemptionem, huius vero sanguinis pretium nullo sine concluditur, præsertim si a Christo ipso offeratur: manet omnino, unica oblatione omnes culparum poenas resolvit.

Contendit postremo Calvinus, eucharistiæ sacramentum 11. Arg. cum sacrificii voce pugnare. Eucharistia, inquit, donum est cum gratiarum actione percipiendum: sacrificium vero est pretium, quod Deus in satisfactionem accipit. Quantum ergo interest inter dare & accipere, tantum a sacramento sacrificium distat. Hac enim argumentatione fit, ut reliqua sacramenta sacrificia esse non queant. Eucharistia quoque post peccata gratis remissa, post reconciliationem adeptam, vitæ nobis promittit, & gratiarum augmentum. At sacrificium cantilenam aliam canit, nempe, Deum quasi adhuc iratum tantumquam pretio quodam exhibito placari, nec esse expiata scelerum, quæ sacrificium expiare dicitur. Præterea alia argumenta ridicula: indigna enim sunt, quibus nos serio respondeamus. Sed & illa superiora, ut ante iam dixi, tametsi in faciem apparent probabilia, diligenter tamen inspecta vana esse deprehenduntur. Id tantisper dum explico, & fidem meam de ecclesiæ sacrificio breviter expono, quæso lector attende.

Siqua disputatio est, ubi id, de quo disputetur, necesse fit definire, hanc ego vel maxime esse crediderim, quæ nobis hodie instituitur (21). Cum non modo Wicleffitas & Lutheranos, sed quosdam etiam catholicos videamus, sacrificii vi

(20) *1. lib. off. cap. 48.* (21) *Vide Thom. Wal. lib. de sacramental. cap. 31. & 32.*

& natura ignorata, in summo errore & maximarum rerum ignoratione versari. Explicatur igitur, quidnam sacrificium sit, quidque sua definitione contineat, illud in primis accipio, sacrificium proprium esse religionis opus, id est, eius virtutis, quæ cultum Deo & cæremoniam affert. Est enim sacrificium quasi sacrum factum, ut Gregorius ait (22). Sacra vero Deo facere, haud dubie ad Dei cultum & reverentiam pertinet. Sacrificare igitur propria est religionis actio, quæ videlicet solius Dei honori dedicata est, quemadmodum Augustinus con. advers. leg. & proph. libro primo, capit. decimo-octavo. Et de Civitate Dei, libro decimo, capite quarto, Actor. quoque decimoquarto capit. Lucas scribit.

Illud deinde sumo, sacrificium speciem esse operis sacri & religiosi; atque adeo opus sacrum quasi genus esse sacrificii. Etenim qui vocem hanc ad sacras omnes cæremonias & religionis actus extendunt, qua ratione id faciant, ipsi viderint certe cum perpetuo & ecclesiæ & scripturæ usu pugnant. Septem enim sacramenta agnoscit ecclesia, septem sacrificia non agnoscit. Non itaque quodcumque opus sacrum, quicumque religionis ritus est sacrificium. Vnde & concilium Florentinum non obscure a sacris cæteris sacrificia distinguit. Atque in lege veteri alias fuisse leges de sacrificiis constat, alias de reliquis sacris ritibus. Quæ causa necessaria est, ne nos sacrificia cum sacris aliis confundamus. Adde, quod in sacrificio hostiam esse oportet, quæ Deo immoletur: hostiam vero in omni religiosa cæremonia velle fingere, ridiculum est. Adde etiam, quod sacrificium latinus interpres semper appellat, quam Græci *θυσια*. Græcis autem *θυσια* non est quodlibet unum sacrum opus, sed specialis religionis cæremonia, in qua res Deo sacra vel per sanguinem, vel per ignem, vel alio quovis modo conficitur. Quamquam Theophilactus auctor est *θυσια*s proprie magis esse, quæ per ignem sacrificantur, quam ea, quæ per sanguinem. Sed & Porphyrius, ab exhalatione, inquit (23), *ignis quam Græci θυσιασιν dicunt, Thyfia quoque, quam*

(22) 1. quest. 1. cap. multi. (23) In lib. de abstinent. ab esu carn. Euseb. de prep. evang. lib. 1. cap. 6.

sacrificium latine appellamus, apud Græcos antiquitus dicta est. Nunc vero non recte capimus thyfiam illum cultum appellantes, qui sanguine celebratur. Hæcenus Porphyrius. Sed, ut prima vocis origo illa sit, non negant auctores hi, vulgarem eius vocis usurpationem universa ea continere, quæ vel per ignem, vel per sanguinem immolantur. Atque hæc latini interpretes sacrificia vocari perhibent. Sit itaque exploratum, sacrificium speciem quandam esse cultus facti.

Quod si ex usu recte loquentium, divinæque scripturæ consuetudine propria huius nominis significatio accipienda sit, inveniemus sane, sacrificium tunc solum esse, quum res aliqua sacra offertur Deo. Vbi namque oblatio non est, ibi ne sacrificium quidem esse potest. Qui enim aut baptismi, aut confirmationis, aut ordinis, aut matrimonii, aut unctionis extremæ sacramentum conficit, is quamvis sine dubio rem sacram & divinam faciat, sacrificium tamen facere non nisi absurdissime diceretur. Quoniam ne ipsa quidem eucharistia, quandiu servatur in pixide, sacrificii nomen habet. Tunc vero primum hostia nuncupatur, quum offertur. Oblatio igitur est de ratione sacrificii. Id quod Paulus sæpe docet, ut ad Hebræos quinto, *Omnis, ait, pontifex constituitur, ut offerat sacrificia pro peccatis. Et capite septimo, Pro suis delictis hostias offerre, Et capite nono, Manera & hostia offeruntur, &c. Et capite decimo, Eisdem ipsis hostiis, quas offerunt intesmenter, &c. Nec hic laborare opus est, ubi nihil est ambigui. Illud addo, quod difficulter admittunt quidam, si vis & natura huius vocabuli perpendatur; non omnem oblationem sacram sacrificium esse, sed quiddam aliud præter oblationem sacrificii vocem vindicare: quemadmodum Divus Thomas argutissime, ut omnia, dixit (24), & Theophilactus, *Domi, inquit (25), & victima exacta ratione quidem est discrimen. θυσια enim, hoc est, sacrificia sunt per sanguinem & carnem oblationes vel certe omnia, quæ per ignem sacrificantur. Dona autem sunt, ut fructus & quacunque alia exanguia & igni carentia. Quod utique discrimen**

Tom. II.

Kk

Pau-

(24) 2. 2. quest. 85, art. 3. 3. (25) 1. cap. 8. epist. ad Hebr.

Paulus in epistola ad Hebræos (26) diligenter observat, *Omnis, ait, pontifex constituitur, ut offerat dona & sacrificia*. Et iterum (27), *Omnis pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur*. Atque Chrysostomus (28) explicans illud, *Sacrificium & oblationem noluisse*, oblationis & sacrificii hanc differentiam esse accurate notavit. Non itaque omnis oblatio sacrificium est. Quam omnino rem illud, vel maxime argumentum probat, quod cum animalis vivi iuxta legis præscriptum fiebat oblatio, nusquam hæc aut hostia, aut sacrificium vocabatur. Nisi velis, tum a Iudæis filios immolari in sacrificium, cum post purificationis cæremonias Domino sistebantur. Quod quoniam absurdum est, consentiamus, non omnes res Deo oblatas hostias esse aut sacrificia. Porro autem si circa rem, quæ offerebatur, quippiam sacri sacerdos faciebat, ut si animalis fundebat sanguinem, si thus ardere faciebat, si conterebat frumentum, si oleo simillam conspersam frugebat in sartagine, tum demum vere sacrificium faciebat. Earum quippe rerum omnia sacrificia esse, Levitici secundo & sexto, Numeri quinto, & secundo Paralip. 28. cap. legimus. Scite ergo ac præclare D. Thomas admonuit, in eo sitam esse rationem sacrificii, si circa rem Deo oblatam quicquam fieret, quo res ipsa sacra quodammodo conficeretur. Nam si integram & illasam sacerdos offerret, donum dici, & munus, non item sacrificium. Id quod in Græca voce *θυσία* explicatius animadvertitur, ut paulo ante dicebanus.

Quibus rebus expositis facile intelligitur, Lutheranos in apologia Augustana perperam sacrificium definiisse, quod sit cæremonia vel opus a nobis Deo redditum, ut eum honore afficiamus. Veluti munera, primitiæ, decimæ. Hanc vero significationem cum exemplis suis, ut alia argumenta prætereamus, satis refellit apostolus, tum dona a sacrificiis distinguens, tum magis argumentans, quod si Christus sæpe se in sacrificium offerret, sæpe etiam pateretur.

Sed ut oculis, atque involutæ rei notitia aperiatur, his, quæ dicta sunt, illud primum obicitur, quod Propheta (29)

(26) Hebr. 5. (27) Hebr. 8. (28) Rom. 18. in epist. ad Hebr. (29) Psalm. 49. 106. 115.

sacrificium laudis sæpe commemorat, quod Paulus interpretatur (30) fructum laborum consentientium nomini Dei. Sacrificii igitur definitio non est tam anguste conclusa.

Illud deinde videtur esse contrarium, quod apostolus ad Roman. scribit (31): *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem*. Non ergo in sacrificio hostiam esse oportet, quæ mactetur, sed satis est, si corpus nostrum vivum ad sacrificium præbeamus. Tertio loco id opponitur, quod in omnium ore est, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus* (32). Illa demum (33), *Repletus sum his, quæ misistis in odorem suavitatis, hostiam acceptam*. Et rursum (34), *Benevolentia & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus*. Quibus videlicet argumentis moti quidam putaverunt, sacrificii nomen terminis esse latioribus circumscribendum, a nobis enim strictissime coarctatum. Ego vero tantum absurdum ab ista sententia, ut non modo non arbitrer, veram sacrificii significationem, quæ est a nobis anteposita, his argumentis obscurari, sed fieri etiam illustriorem existimem. Duobus quippe modis verba in sacris literis usurpantur, uno per proprietatem, altero per figuram. Atque id quidem, licet facillimum, est tamen animadversione dignissimum. Multos enim, & ex alienis, & ex nostris huius rei ignorantio sefellit. Dico igitur, nomen sacrificii dupliciter in scriptura sacra accipi, & proprie, & translate. Nos porro, quum res definiimus, necessaria Philosophiæ ducti ratione, non quid vox per metaphoram aut alium tropum translata significet, sed quid propriæ contineat, exponimus. Sacrificii itaque natura propria plane nobis definita est, at in omnibus testimoniis, quæ contra posuimus, nominis translatio quædam & abusus est. Id quod in singulis facile intelligimus, si ea ad veram & propriam sacrificii naturam referamus.

In primo siquidem testimonio fructus laborum laudantium Deum hostia dicitur, cum lingua labiæque mortificata Dei laudibus consecrantur. Quemadmodum enim vitulus ma-

Kk 2   Ga-

(30) Hebr. 13. (31) Rom. 12. (32) Psalm. 50. (33) Philip. 4. (34) Hebr. 13.

Status in hostiam, nullas alias edebat voces, quam in Dei laudem & gloriam; sic lingua conviciis, detractiōni, ac turpiloquio mortua, & soli Deo laudanda sacra, quasi sacrificium quoddam offertur, iuxta illud, quod scriptum est (35): *Reddenus vitulos laborum nostrorum*. Quanquam in psalmis dici potest, sacrificii hostiæque voces sine tropo usurpatae. Erat enim in lege præscriptum inter cætera gratiarum actionis sacrificium, in quo verè hostiæ mactabantur. Sed Paulus (36), ut solet, per allegoriam hostias illas carnales ad laborum laudantium Deum spirituale sacrificium traduxit.

In secundo vero testimonio expeditior & planior est metaphoræ ratio. Tunc enim offerimus corpus nostrum hostiam Deo, quum mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, carnemque nostram peccato quidem mortuam, viventem autem iustitiæ Domino offerimus. Quemadmodum Hieronymus, *illa*, inquit (37), *virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio neque carnem libido maculavit*. Atque fortassis quum apostolus vivam hostiam dixit, quasi pugnantibus inter se vocibus de more ludit. Similia sunt illa, quæ in deliciis est vidua, vivens mortua est, mare dulce, terra cælestis, spiritualis caro, spiritus carnis. Non itaque ex eo, quod apostolus vivam hostiam dixit, statim colligere oportet, animal non esse mactandum, quum in hostiam præbetur. Quin potius, si Pauli in genium tenemus, contrario modo argumentabimur.

Iam in tertio quoque testimonio aperta translatio est. Cor namque instar frumenti contritum, & divini amoris igne quasi succensum, similitudine quadam sacrificium vocatur. Adde, quod familiare auctoribus sacris est, imaginum vocabula rebus per imagines significatis attribuire: ut nomen Davidis Christo, Ezechielis 34. Nomen etiam Petræ eidem, 1. ad Corinth. 10. Tale illud est: *Ego sum vitis vera*. Quia igitur per sacrificia illa legis externa res quedam spirituales potiores præsignabantur, has omnino res sacrificia, holocausta, hostias

(35) *Osee* 14. (36) *Hebr.* 13. (37) *Lib. advers. Iov.* 1.

stias sacræ literæ appellant (38). Ut mactationes brutorum animantium figuræ erant mortificationis carnalium & irrationalium affectuum, qui regnant in corpore: ideoque carnis mortificatio hostia dicitur, non proprie quidem, sed figurata dictione. Et hunc in modum cætera, quæ non sunt modo longo sermone explicanda. Tres ergo priores scrupulos plane excusimus: quartum vero illam facilius eximemus, si semel stabilitum fuerit, his in locis apostolum non proprie loqui, sed figurate. Id quod liquido demonstrari potest. Primum, quia sacrificium ad religionem proxime pertinet: at elemosyna & beneficentia ad misericordiam vel liberalitatem. Dein ex illo *Osee* testimonio (39), *Misericordiam volo, & non sacrificium*. Quo loco sacrificium non obscure a misericordiæ operibus separatur. Certe si sacrificii vox dona pauperibus collata proprie contineret, nullo modo Propheta diceret: *Sacrificium & oblationem nolui*. Quid igitur sibi apostolus vult, quum ea munera hostias vocat, quæ pauperibus tribuuntur? Nempe, illa esse Deo acceptissima. Videlicet hostias credebatur populus maxime placere Deo, spirareque illi odorem iucundissimum. Gen. 8. Exod. 29. Levit. 1. & 3. Num. 28. Vsq̄ue eo autem persuasio hæc in animis vel fidelium infederat, ut præ sacrificiis opera interdum pietatis charitatisque contemnerent. Fluius rei apostoli minime ignari & plebem rudem ad veram & germanam pietatem revocare cupientes, misericordiæ ac charitatis officia hostias appellabant, non falso id quidem, sed verbis paululum quadam dicendi figura immutatis. Sic Paulus hostiam acceptam dixit (40) in odorem suavitatis. Sic Iacobus (41), religionem mundam & immaculatam esse, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum. Quam rem plane & sine verborum immutatione legis ille peritus significavit, in-

(38) *Ad eundem modum Aug. 10. de Civit. lib. 6. loquitur, cum affirmat, verum sacrificium esse omne opus, quod agitur ut sancta societate inheremus Deo. Nam cap. 5. dixerat sacrificium visibile esse invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum, D. Thom. 2. 2. quæst. 85. 2. (39) *Osee* 6. (40) *Philip.* 4. (41) *Iacob.* 1.*

quiens (42), *Diligere proximum*, tanquam se ipsum, maius est omnibus holocaustomatibus & sacrificiis. Quid ergo proprie sacrificium sit, qua etiam ratione per tropum transferatur, satis dictum est. Nec hæc tamen nimis multa videri debent, cum huius vocis vi, ac potestate ignorata, multorum disputationes vagari & errare cernamus. Erant autem hæc copiosius explicanda, ne immodicæ brevitatis studio raperentur verborum pondera differentis celeritate. Sed de his hæctenus. Sequitur, ut sacrificium in species suas quam brevissime partiamur.

Lutherani in apolog. August. duas proximas sacrificii species esse aiunt, nec esse plures. Vnum enim esse sacrificium propitiatorium, nempe ad placandum Deum, & impetrandam veniam peccatorum: alterum *ευχαριστιών*, idest, gratiarum actionis. Has duas species sacrificii magnopere oportere asserunt in hac controversia nos in conspectu positas habere, & singulari diligentia cavere, ne confundantur. Id quod ipse etiam atque etiam moneo, sed illud quoque animadverto, hac divisione multas sacrificiorum species vitiose fuisse prætermittas. Non enim solum vel pro peccato, vel etiam ad gratiam referendam sacrificium fieri solebat, sed & vice supplicationis, ut a Deo vitæ commoditas ac prosperitas haberetur. Quod, si latine liceret, possemus impetratorium vocare. Quale fuit sacrificium Iacob Gen. 28. qualesque etiam mulier illa prætulit, Quæ in proverbii dixit (43), *Victimas pro salute devovi*. Sane in Levitico (44) post sacrificium pro peccato hostiæ pacificæ in duas species distribuuntur, ut aliæ sint gratiarum actionis Deo exorato, aliæ voto vel sponte susceptæ Deo exorando. Ac præter hæc sacrificii genera aliud fortasse fuit in hoc paratum, ut foedus cum Deo fuso sanguine sanciretur. Cuiusmodi Exodo 24. & 4. Reg. 23. mentio fit. Ut omitat sacrificium pro consecratione pontificis (45), quod legislator a reliquis sacrificiis distinxit. Nam holocaustum, quod humanæ servitutis tributum proprium erat, & ad restitutionem divinæ maiestatis ac dominationis Deo sacrum, dubium non est, ad duas illas sacrificii species minime pertinere. Plura itaque, quam duo

(42) *Matth. 12.* (43) *Prov. 7.* (44) *Levit. 7.* (45) *Levit. 7.*

duo hostiarum genera fuere in veteri testamento: at in novo utrum unum saltem sit, quaritur. Cui questioni statim ego respondeo, si duo illa prius explicuero, quæ in hac controversia explicatu quidem facillima sunt, sed sunt tamen necessaria vel maxime. Illud primum est, nomen sacrificii interdum pro re, quæ Domino offertur, interdum vero pro actione ipsa sacrificandi solere accipi. Pro re, ut ad Hebræos 5. *Omnis pontifex constituitur, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Pro actione, ut in illo apud Tullium loco, *præbere hostias ad sacrificium*. Quo modo D. Thomas hanc vocem usurpavit (46), nec usurpavit absurde, cum artificium, lanificium, & similia ad eundem modum a doctissimis usurpentur. Alterum est, catholicos sicut eucharistie sacramentum, ita eucharistie sacrificium duobus modis asserere. Est enim sacramentum tantum, hoc est, species illæ vini & panis externæ, quæ corpus Christi ac sanguinem continent. Est item res & sacramentum, nempe, corpus Christi & sanguis, quæ res interius sub speciebus continentur. Similiter etiam in oblatione & missa nostra est sacrificium externum specierum panis & vini: quod Augustinus in Psalm. 37. *Sacrificium panis & vini nuncupavit*. Est & rursus sacrificium interius corporis & sanguinis Christi, quod Deo patri sub speciebus illis potissimum offerimus. Interius dico, non quod ipsum per species non suo quodam modo videatur, sed quod intra species inclusum, occultum in se & invisum sit.

His positis fit prima conclusio. *In lege nova vere nunc est i. Concl. & proprie sacrificium*. Quæ omnino res primum ex Malachia aperte conficitur, *Non est, ait (47), mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. A solis enim ortu usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. At interpretantur hunc locum Lutherani de sacrificio spirituali omnibus fidelibus communi. Id quod nullo pacto defendi potest. Primum, quia nostra opera omnia sunt tanquam pannus menstruæ Esai. 64. non igitur possunt dici absolute obla-

(46) 2. 2. *quæst. 85. art. 3. cap. & ad 3.* (47) *Malach. 1.*

oblatio munda, Luthero præsertim, qui nostras iustitias peccata esse contendit. Deinde quia offerre opus nostrum tanquam mundam oblationem & sacrificium, isti dicunt esse pharisaicum. At Propheta non loquitur de pharisaico sacrificio.

Præterea, quia sacrificia spiritualia non sunt propria legis evangelicæ, sed communia in omni lege fuere. Propheta autem discrete loquitur de sacrificio quodam legis novæ proprio ac singulari. Postremo, quia idem propheta cap. 3. loquens rursum de ipso eodem novæ legis sacrificio, *Sedebit*, ait, *consans & emundans argentum, & purgabit filios Levi*. Non dicit filios Israel, sed Levi: *Et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia*. Peculare ergo sacerdotium erat instituendum, & peculiare sanctificandi ministri, ad peculiare sacrificium legis evangelicæ. Nam quod protestantes illud primi capitis referunt ad sacrificium spirituale commune omnium fidelium, hoc vero tertii capitis ad prædicationem evangelii, de qua Paul. ad Roman. 15. *Sanctifico evangelium*, &c. sua hæc veritate testantur se a veritatis unitate discedere. Cumque hæc sint per figuratam dictionem sacrificia, qui ad tropos confugiunt hoc loco ii & omnem scripturarum vim labefactant, & sibi etiam repugnant. Fatentur enim & ipsi non esse in sacrarum literarum intelligentia ad tropos confugiendum, nisi ex proprietate vocabulorum magna absurditas sequeretur. Nec vero cum his Augustinus facit, qui libro contra literas Petilianum secundo (48), hunc Malachia locum de laudis sacrificio interpretatur, de quo scriptum est, *Immola Deo sacrificium laudis*. Sic enim & septuaginta verterunt. *Ab ortu solis usque ad occasum glorificatum est nomen meum in nationibus*. Id quod apostolus explicat inquit, *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum constituentium nomini eius*. Sed ne Hieronymus quidem ab his disidet, quum Malachia testimonium his verbis exponit (49). Ergo proprie nunc ad sacerdotes Iudæorum sermo sit, qui offerunt cæcum & claudum & languidum ad immolandum: ut sciant carnalibus victimis spirituales victimas successuras, & nequaquam taurorum, hircorum-

(48) Cap. 86. (49) *Idem serm. in Zachar. 8. cap.*

rumque sanguinem, sed thymiana, hoc est, sanctorum orationes Domino offerendas, & non in una orbis provincia Iudæa, sed in omni loco offerri oblationem nequaquam immundam, ut a populo Israel, sed mundam ut in caremoniis Christianorum. Non sunt, inquam, pro adversariis auctores hi, nec stant a mendacio contra verum. Regula siquidem scripturarum est, ut idem Hieronymus eodem ipso loco testatur, *Vbi manifestissima prophetia de futuris rexitur, per incerta allegoria non extenuare qua scripta sunt*. Cum ergo in universo orbe atque adeo apud omnes gentes una & eadem offeratur hostia munda, sacramentalis, & externa quidem specierum panis & vini ab omni carnis & cruoris fœditate aliena, interior vero incruenta etiam, quamvis corporis sanguinisque ipsa sit, quid attinet vaticinationem, quam in purissimo Christi sacrificio proprie impletam cernimus, allegoricis & spiritualibus interpretationibus invertere? Non itaque si Augustinus atque Hieronymus in ecclesia gentium laudis sacrificium, sanctorum orationes, & cæteras demum spirituales hostias agnoscent, quæ allegorice & figurate hostiæ sunt, idcirco verum & proprium eucharistiæ sacrificium excludunt. Quinimo is ipse Augustinus ad Paulinum scribens in missa & sacrificio, quod celebrat ac frequentat ecclesia, omne precum, orationum, laudumque genus, de quo Paulus 1. Timoth. 2. loquitur, contineri existimavit. Sane quidem eucharistiæ oblatio magna cum excellentia præstantiaque oblationum reliquarum, sacrificium est gratiarum actionis & laudis, in quo nomen Dei gloriosissime & magnificentissime summo splendore illustratur. Eucharistiæ item verum illud thymiana suavissimi odoris est, quo omnes sanctorum preces & orationes referuntur, unde iucundum & ipsa odorena mutantur. Quæ causa Irenæo fuit (50), ut ex Malachia prophetia utramque hostiam in Christi ecclesia futuram intelligerent, & eam que proprie hostia est gratiarum actionis & laudis, quam ob id ipsum eucharistiæ appellamus, & quæ figurate per allegoriam hostia nuncupatur. Verum ne propheticis obcurisque

Tom. II.

LI

testi-

(50) *Libr. 4. contra her. cap. 32. & 34.*

testimoniis Lutherani se impugnari causentur, alterum ex evangelio clarissimum proferamus.

Extrat ergo apud Lucam (51) scriptura apertissimum testimonium ad huius rei approbationem, *Accepto, inquit, pane, gratias egit & fregit & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, hoc est, accepit & gratias egit dicens, Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Vbi illud primum animadverto, iure Cornelium episcopum Bitontinum in concilio apud Tridentum a patribus & Theologis univervis explosum: qui dixerit, Christum in cœna non suum corpus & sanguinem obrulisse. Ritu quippe Iudaico gratias Deo agere calicem in manibus accipiendo & levando, vere est hostiam gratiarum actionis offerre. Quum itaque dixit Dominus, *Hoc facite*, plane iussit apostolis, ut quod ipsum facere cernebant, id quoque illi facerent, eucharistiæ, hoc est, gratiarum actionis hostiam exhibendo. Quemadmodum Cyprianus ad Cecilium (52) enucleavit in hæc verba, *Scriptura dicit, ut quotiescumque calicem in commemorationem Domini & passionis eius offerimus, id, quod constat Dominum fecisse, faciamus.* Et paulo post, *A Domino admoniti & instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum secundum quod Dominus obrulit, offeramus.* Atque Irenæus, *Calicem, inquit (53), similiter suum sanguinem confessus est: & novi testamenti novam docuit oblationem. Quam ecclesia ab apostolis accipiens in universo mundo offert Deo ei, qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in novo testamento.* Et capit. postea 34. *Offerimus, ait, ei eucharistiam non quasi indulgenti, sed gratias agentes donationi eius, &c.* Vbi omittis auctoritatibus non dubitem, ipsa re & ratione exquirere veritatem.

Ratio Irenæi. Quemadmodum enim in rebus aliis contingit, ut eas sancte ac religiose offeramus Deo ab illo primum acceptas, ita, ac multo etiam magis, cum in eucharistia corpus Christi ac sanguinem cœlestis benedictionis largitate acceperimus, in ipsi profecto erimus & ingrati, nisi summam gratiam referamus,

(51) Luc. 22. (52) De consecrat. dist. 2. cap. scriptura.
(53) Lib. 4. cap. 32.

eadem dona, quæ a Deo acceperimus, ipsi reddendo, iuxta illud, quod scriptum est (54), *Tua sunt Domine omnia, & quæ de manu tua suscepimus, reddimus tibi.* Et iterum (55), *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam.* In quem locum paraphrasis Chaldaica sic habet. *Calicem redemptionis accipiam mundo venturo.* Nam & hunc psalmum ad mysteria & fidem evangelii pertinere, auctor est Paulus (56). Salutare autem Christus est, ut Simeon in evangelio cecinit. Sed bene. *Accipiam:* quia nisi accepero, retribuere non valeo. Et cum generaliter nihil ex nobis Deo dare possumus, sed quod ab illo acceperimus, id tanquam iam nostrum iterum illi reddere, cuius dono acceperamus; peculiariter tamen hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia cœlestia erant: de cœlo ergo accipienda erant, & nomen Domini invocandum, ut tali nomine consecrata, nobis fierent corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi. Quod si nos pie, grate atque sapienter sanguinem Deo proprium fundimus, ut beneficiorum non memoriam modo, sed observantiam teneamus, cur sanguinem Christi a Deo nobis proprie (57) tributum non illi refundamus, qui nobis cum filio filii sanguinem dedit? Hesiodus eadem mensura iubet reddere, quæ acceperis, aut etiam cumulatiore si possis. Nos, qui Christi sanguinem & corpus acceperimus, si mensura cumulatiore non possumus, non reddemus eadem? Quid Christus? An non per amicitiam vim quasi unus nobiscum effectus dona nobis a patre collata pro suis existimabat? Sane quidem. Nisi ergo stultus fuit & ingratus accipiens panem & calicem, non solum nostro nomine gratias egit, sed Patri pro suo summo beneficio meritam ac debitam gratiam cumulatisime retulit, certe parem pari persolvit, & commemorandam, dum fidelium genus erit, persolvendamque putavit, *Hoc, ait, facite in meam commemorationem.* Te appello Luthere, atque adeo vos appello omnes Lutherani.

LI 2

Non 2

(54) 1. Paralip. ultim. (55) Psalm. 115. (56) 2. ad Corinth. 4. Lucæ 1. (57) Proprie dico, quia singulis attributus est: quo sensuet sol cum omnium communis sit, cuiusque etiam est proprius.

Nonne intelligitis, quam apertum vobis sit cum Christi evangelio certamen? Vos porro eucharistiam percipientes, non item offerentes, Domini quidem cenam agitis, sacrificium vero crucis non agitis? Quod vester quidam (58) confitetur evictus. *In nostra*, ait, *eucharistia mors Christi tantum verbis, non etiam symbolis predicatur.* Non igitur Christiana est eucharistia vestra. Christus enim non iussit ut dicamus hæc in memoriam eius, sed ut faciamus, *Hoc facite*, ait, *in meam commemorationem.* Non est itaque in mysteriis hostia Christi dicenda solum, sed etiam facienda. Symbolis ergo, & non verbis tantummodo sacrificii Christi memoria in altari representanda erit. Alioqui si manducatio est, non oblatio: exemplar, & imago cœnæ erit, exemplar, & imago sacrificii non erit. Quanto melius tota per orbem ecclesiae intellexit, quæ quum sacerdos confectis in nomine Christi mysteriis ait, *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Ipsi voce sacerdotis illa respondet, *Vnde & memores, Domine, nos tui servi, sed & plebs tua sancta*, &c. offerimus præclara maiestati tuæ de tuis donis ac datis, hostiam puram, &c. Nullo ergo modo negari potest, quin ecclesia offerens corpus Christi, & sanguinem in eucharistia, & Christi exemplo id faciat, & evidenti ratione ducta, & præcepto denique ipsius Domini impulsæ.

Sed his tamen obicitur, quod cum apostolus illud Domini præceptum retulisset, *Hoc facite*, &c. e vestigio subiecit, *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis*, &c. Ipsa ergo manducatio & potatio symbolum est dominicæ passionis. Non itaque necessarium est offerre sacrificium ut hostiam Christi etiam symbolis commemoremus. Huic argumento primum ita respondeo. Non si quispiam dicat, Quotiescumque concenaverimus, confabulabimur: mox intelligimus concœnationem & confabulationem eandem esse. Sic si apostolus dixit, *Quotiescumque manducabitis*, &c. non necesse est interpretari

(58) *Bucerus, lib. 2. de vera & falsa Domini cœna administrat. 9.*

concœnationem dominicæ mortis annuntiationem esse. Voluit ergo Dominus, ut quæ mensa est, ea sit nobis & altare, hoc est, ut non modo cenaremus, verum etiam sacrificaremus. Quare idem instituit ut esset simul & sacramentum, & sacrificium, quorum alterum dominicæ cœnæ, alterum dominicæ mortis esset symbolum. Pauli ergo sententia hæc est, *Ne putetis vos satis facturos legi si manducetis & bibatis, qua in re cœna Christi commemorationem facietis: oportet enim vos mortem etiam commemorare, id quod magis sacrificando, quam manducando fit.* Deinde non inficior equidem, quin manducando corpus, sanguinemque potando in divisione sanguinis ex corpore id, quod in cruce gestum est aperte designetur, *Cum frangitur hostia*, Augustinus ait, *cum sanguis Christi in ora fidelium funditur, quid aliud quam dominici corporis in cruce immolatio designatur?* Sed re vera, ut diximus, in separatione sanguinis a corpore mors significari potest, non autem proprie significatur hostia, nisi corpus quod moritur offeratur. Quamquam consumptio specierum oblatarum ad perfectionem sacrificii pertinet. Ita populus cum sacerdote hostiam olim consumens, vere explebat sacrificium, atque adeo hostiæ crucis perfectum signum dabat.

Illud præterea animadvertendum censeo, quamvis Christus in cœna nullum omnino sacrificium obtulisset, eo tamen quod dixit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, &c. mox vero subiungit, *Hoc facite in meam commemorationem*, satis ostendisse, nos mystice corpus tradituros, sanguinemque effusuros: quod re ipsa aperte & sine mysterio ipse erat postea facturus. Hoc scilicet, quod ego faciam, vos facite: sed ego faciam sacrificio cruento, vos facite in meam commemorationem in cruento. At Dominus, ut in Græcis omnibus exemplaribus videre licet, semper est usus verbo presentis temporis. Non enim ait, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis dabitur*, sed quod pro vobis datur. Nec si verbum verbo reddas, dixit (59), *Hic est sanguis, qui pro vobis effundetur*, sed qui pro vobis effunditur. Et apud Paulum (60), τρώμενοι

(59) *Lut. 22. (60) 1. Cor. 11.*

μου σώμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν Κλάμενοι, id est, *Hoc meum corpus, quod pro vobis frangitur*, quemadmodum & Ambrosius in hunc Pauli locum, & Beda enarrans evangelium Lucæ legunt. Nec dubitandum catholicis est, quam rem posterius explanabimus, in altaris sacrificio sanguinem Christi fundi non aliter ad effectum, quam si nunc funderetur in cruce: corpus Christi item frangi ad efficientiam perinde ut si nunc nobis in cruce frangeretur. Præterquamquod in sacrificio externo mystice, & tanquam in exemplari, atque imagine, & sanguis Christi funditur, & frangitur corpus. Vnde Augustinus (61), *Quum frangitur hostia*, inquit, *quid aliud quam dominici corporis in cruce immolatio designatur?* Ac ne sacramentum quidem solum, sed verum etiam corpus Christi sacerdotum manibus frangi, Romanum concilium sub Nicolao definivit (62). Videſne quemadmodum nobis omnia consentiunt, qui & Christum in cæna corpus suum & sanguinem mystice tradidisse, & ad eandem nos formam instituisse non rebus solum & rationibus, sed verbis quoque ipsis efficitur? Nihil enim prohibet, quum Lutheranos redarguimus, exemplaribus Græcis præsertim consentientibus adhærere.

Sed quia sacramentarii causantur se his fere argumentis, non premi, ut quæ maiori ex parte sumant, corpus Christi verum & sanguinem in eucharistia esse, id quod isti pernegant, age rationibus conquestis hos quoque urgeamus. Tametsi quædam ex his quas ante posuimus, Sacramentarios etiam præsius affringunt, quam ut fugere aliquando possint. Atque, ut omitam quod rem perspicuam, atque e sacris literis manifeste exploratam & comprehensam insiciantur, nolo enim hodie hæc de re cum Sacramentariis certare: de sacrificio dico, etiamsi in speciebus panis & vini nec corpus Christi, nec sanguis essent ut vere sunt, adhuc tamen sacrificium in altari christianorum existere multis, & gravibus argumentis posse doceri. Est hoc primum & ex definitione sacrificii, & ex perpetua consuetudine ecclesiæ gra-

(61) De consecr. dist. 2. cap. Quum frangitur. (62) De consecr. dist. 2. Ego Berengarius.

vissimum, & firmissimum argumentum, quod sacerdotes nostri panem, & vinum offerunt Deo, faciuntque sacri aliquid circa res oblatas panem scilicet frangentes, huiusque portionem tingentes vino: adde, si placet, rem utramque etiam consumentes: vere ergo & proprie sacrificant. Si enim oblatio simile ac farinae conspersæ oleo in figuram mortis Christi futuræ sacrificium erat, nihil est ambiguum, quin panem oblatum frangere, ac vino tingere in figuram mortis præteritæ sacrificium sit. Quid autem in hoc opere Lutherani reprehendent? An quod panis & vini munera a Deo accepta referimus? Arguant Abel ac cæteros in lege naturæ patres, arguant Moysen cum scripta lege sua, arguant oblationes, quas in ecclesia primitiva pie offerri solere, libenter illi concedunt. Quin naturam ipsam potius arguant, quæ nos ad gratiam referendam informavit, quam Deo tamen referre aliter non valemus, nisi dona, quæ accepimus, ipsi reddendo. Sed panem frangi ac tingi reprehendent. At hisce cæremoniis crucis immolationem designamus (63). Mirum est autem, si hoc nobis vitio vertant, quod Christi passionem, non verbis modo, sed rebus etiam commemoremus, præsertim, cum Dominus dixerit, *Hoc facite in meam commemorationem*. Sane si illud peccatum est, qui baptizant, ii quoque peccant, quoniam symbolis mortem Christi figurant. Si ergo huius verbi definitio recte nobis declarata, & circumscripita est, sine dubio sacerdos in altari vere sacrificat: quamvis nihil aliud spectes quam species ipsas vini & panis externas. Atque etiam, si sacrificii partes ipsas expendas, hoc est offerri, frangi, tingi, adde etiam consumi: cum in his rebus mystice peragendis nihil insit vitii, quemadmodum ostensum est, sit, ut non solum vere ac proprie, sed pie etiam, atque religiose sacerdotes nostri sacrificent. Eam quippe rem Augustinus considerans speciem panis hostiam appellat (64), quod utique nomen uique adco in omnium fidelium, & auribus, & linguis inhæsit, ut vanus & stul-

(63) De consecr. dist. 2. cap. Quum frangitur. (64) De consecr. dist. 2. cap. Cum frangitur hostia.

stultus sit, qui illud inde evellere tentarit. Sacramentarii igitur quamvis negarent esse in ecclesia corporis & sanguinis Christi sacrificium; at sacrificium panis & vini (65) nullo modo erant negaturi, ne propriam sacrificii notionem ignorare viderentur.

Præterea Melchisedech sacerdos erat Dei altissimi: sacrificium ergo offerebat Deo, omnis enim sacerdos constituitur, ut sacrificium offerat; at non legitur aliud quam panem & vinum obtulisse. Cum igitur nos ad eundem modum & ordinem panis, & vini species offeramus, proprie, vereque sacrificium exhibemus. Quæ causa ecclesiæ fuit, ut illud Divi Thomæ in die festo, & atque solemniter eucharistiæ celebraret, sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech panem & vinum obtulit. Verum argumentum hoc Lutherani duobus modis elidunt. Primum negant, Melchisedech Deo panem, & vinum obtulisse, scilicet, Abrahamo obtulit, non Deo, ut Genes. 14. cap. legitur. Id quod Epiphanius, lib. 2. contra hæreses, hæresi 55. agnovit. Deinde negant, sacrificium Christi in eo fuisse secundum ordinem Melchisedech, quod panem & vinum obtulerit, sed in eo fuisse affirmant, quod Christus non secundum legem mandati carnalis oleo isto corporeo sacerdos effectus est, sed quemadmodum Melchisedech, oleo spiritus unctus sit a Deo præ participibus suis. Sic enim apostolus ad Hebræos interpretatur (66). Sed scrupulus prior sic eximitur. Non inficior equidem, Melchisedech panem, & vinum Abrahamo ad reficiendum exercitum contulisse, sed cum scriptura statim adiecerit, *Erat enim sacerdos Dei altissimi*, nisi causa inepta est, intelligere oportet, eandem res obtulisse solitum Deo, quas tunc proferebat Abrahamo, sed huic in cibum, illi in sacrificium. Quemadmodum Cyprianus ad Cæcilium, Ambrosii lib. 5. de sacramentis, cap. 1. Hieronymus in 26. Matthæi caput, August. in psalm. 33. concion. 1. Casiodorus in psalm. 109. Damascenus, lib. 4. cap. 14. Chrysostom. hom. de prodit.

(65) *Sacrificium panis & vini August. vocat in Psalm. 37.*

(66) *Ad Hebr. 7. Euseb. 1. libr. eccl. histor. cap. 1.*

dit. Iudæ auctores sunt (67). Scrupulus vero posteriori hoc modo eximemus. Non si in una re sacerdotium Christi simile est Melchisedechi sacerdotio, omnis alia similitudo excluditur. Quin si figura perfecta est, apud quadrare ad multa potest. Nihil igitur obstat, cur non in sacerdotio & constitutione, & oblatione Melchisedechi Christus appareat simillimus. Lex insuper, & religio nulla est sine sacerdotii munere atque functione. Hæc enim tria ita sunt, semperque fuerunt coniuncta, ut si unum tollas, reliqua necesse sit esse sublata. Translato, inquit (68), sacerdotio necesse sit ut & legis translatio fiat. Si ergo Christi legem, ac religionem habemus, habemus profecto & sacerdotium. Ac sacerdos omnis in hoc paratur (69), ut sacrificium offerat: Christiani ergo etiam num sacrificium tenemus, sine quo nec sacerdotium, nec religionem, nec legem tuam possumus. At nos omnes esse sacerdotes affirmant, hostiasque spirituales offerre. Sed cum hæc non proprie sint hostiæ, sed translate, sacerdotium quoque non proprium, sed translatum, & improprium erit: translato vero sacerdotio, religionis item translatio fiet. Ita nimirum qui nobis sacrificium eripiunt, simul hi & veram Christi religionem conantur eripere, & falsam eius inducere, qui iuge ab ecclesia auferet sacrificium. Nam & Danielis testimonio (70) constringi fortius poterunt, quam ut elabantur. Rogandi sunt videlicet adversarii, quodnam sit illud iuge sacrificium, quod Antichristus ab ecclesia ablaturus est per dies 1290. Et cum in ecclesia non sit aliud sacrificium iuge præter id, quod in altari offerimus, iure arguimus, Lutheranos Ministros esse Antichristi. Sed quid ego argumentor? quid plura disputo? Etiamne in tam perspicuis rebus argumentatio querenda, aut coniectura capienda est? An dubitari potest, ubi nullum peculiare sacrificium, privatim res sacra nulla, sacerdos proprie nullus est, ibi ne religionem quidem esse posse? Tradit Plato (71), sa-

Tom. II.

Mm

cer-

(67) *De consecr. dist. 2. in calicem, & cap. Accipite.*

(68) *Ad Hebr. 7. (69) Ad Hebr. 5. & 8. (70) Dan. 12.*

(71) *Lib. 16. qui est de regno.*

cerdotes magna claritate oportere abundare propter eorum, quæ tractant, magnitudinem. Quapropter apud Ægyptios non licere regem absque sacerdotio imperare. In plurimis quoque Græcorum civitatibus præcipua sacra a magistratibus summis instituta, atque apud Athenienses creato regi sacra maxima esse attributa. Tradit rursum (72) oportere, ut unus semper ex magistratibus deorum alicui pro civitate sacrificet. Aristoteles deinde auctor est (73), in heroicis temporibus reges divinæ rei cultum exercere solitos, nisi talia essent sacrificia, quæ sacerdotum requirerent. Docet alio loco (74) idem, in optima Republica sacerdotes honoratissimos constituendos. Neque enim, ait, agricola, neque artifex, neque vilium exercitiorum quisque sacerdos est deputandus: honos namque diis est a civibus impendendus. Cicero & Valerius (75) scribunt, tantum studium antiquis observandæ religionis fuisse, ut senatus tunc, quum florebat imperium, decreverit, ut de principum filiis pauci quidam electi Hetrurij populis ad disciplinam sacrorum percipiendam traderentur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum, & religionis auctoritatem adduceretur ad mercedem & questum. Tantus honor apud veteres natura duce religioni est habitus, ut nulli nisi principes & optimates cæremoniarum erga Deum haberent facultatem. Et voluit Lutherani adeo Christum desipuisse, ut Rempubl. instituerit, in qua sacrificia omnia vulgaria passim, & contrita essent, sacerdotes deliri etiam senes, garrulæ anus, adolescentes leves, fartores, lanii, & coqui, quos, honos præfandus sit, si vel cursum velis recensere. Scilicet, sacerdotium nostrum Lutherani Turcarum more informare cupiunt, apud quos a communi populo non multum sacerdotes differunt. Quanto religiosius antiqui olim Germani statuerunt, ut verberandi, animadvertendique in hominem nisi sacerdotum auctoritate nullis esset concessa facultas, quo iudicia non humana, sed di-

(72) *Dial. 8. de legib.* (73) *Lib. polit. 3. cap. 10.*
 (74) *Lib. polit. 7. cap. 9.* (75) *Lib. de divin. Cicer. lib. 1. Valerius.*

vina viderentur. Sed quid ego communes naturæ rationes profero? Ad nostras, hoc est, Theologicas redeamus. Apollolus fideles cupiens ab idolorum cultu deterere (76), eo maxime argumento usus est, quod si idolis immolarent, participes essent altaris, & mensæ impiæ, atque irreligiosæ: nam sine discrimine eandem vocat, & mensam, & altare. Qui autem ad altare Christi accedunt, participes sunt huius etiam altaris: fieri autem non posse, ut utriusque simul participes simus, nisi Deo, & idolis pariter serviamus. Altare igitur habet ecclesia, habet igitur sacrificium. Etenim sicut mensa dicitur, in qua editur cibus, sic altare, in quo offertur sacrificium. Negent ergo altaria fidelibus Lutherani, solum concedant mensas: quia cibus nobis esse ajuunt, sacrificium non item. Nec altaris modo, sed & missæ nomenclaturam adimant, quæ cassum quidam, & inanis vocis sono decoratum erit, si nobis in altari oblatio non est. Missæ porro vocem ex Hebræa lingua mutuo acceptam cum doctissimi e nostris, tum plerique e Lutheri familia testantur (77). Est autem Hebræis Micca oblatio.

Sane vero tum altaria, tum oblationem corporis, & sanguinis Christi, quam missam & sacrificium appellamus, ex apostolorum traditione nos habere, exploratissimum erit, si regulas eas huc referamus, quæ investigandis apostolorum traditionibus libro huius operis tertio sunt a nobis constitutæ. Certe (78) Irenæus verbis nihil obscuris affirmat, ex traditione apostolorum esse, quod corpus & sanguinem Domini offeramus. Andreas quoque apostolus, referente Philacteto ex literis sacerdotum Achaïæ Egææ proconsuli, immaculatam,

(76) *1. Cor. 10.* (77) *Deuteron. 16. ubi nos habemus spontaneam oblationem, Hebraei habent Miccam. Quo etiam significatu concil. Carthag. 4. cap. 84. hoc nomen usurpavit, in hac verba, Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei, sive gentilem, sive hereticum, sive Iudæam, usque ad missam catholicæ, de consecr. dist. 1. Episcopus.*
 (78) *Lib. 4. cap. 32. 33. & 63.*

tum, ait, agnum quotidie in altari sacrifico (79). Iacobum & misæ celebrationem addidisse, testes sunt patres Trullanæ synodi, canon. 32. (80) Concilium insuper Carthagin. 3. ait, Dominum tradidisse, ut in sacramento corporis & sanguinis eius nihil amplius, quam panis & vinum offerantur. Sed, ut dixi, nihil est opus oratione longiore, ubi promptum est formulas illas quærendæ traditionis ad præsentem disputationem accommodare.

Iam ecclesiæ auctoritas pro hac conclusione notior & crebrior est, quam ut indicanda sit. Nihil enim frequentius tum in canone, tum alias sæpe intonat, quam hostiam Deo se corporis, & sanguinis Christi puram & immaculatam offerre.

Concilia vero ab hac sententia sunt plurima (81). Toletanum primum, cap. 5. Toletanum undecimum, cap. 14. Toletanum duodecimum, cap. 5. Bracharense tertium, cap. 1. Antisiodorense, cap. 8. Carthaginense tertium, Ephesinum, Nicænum, cap. 14. Lateranense sub Innocentio 3. Adde etiam Trullanum, quod nomine sextæ synodi a Gratiano refertur. Adde etiam Florentinum in decreto unionis Armenorum. Sed in concilio Constantiensi ille error condemnatus est, *Non esse fundatum in evangelia, quod Christus missam ordinaverit.*

Quid sedis Apostolicæ antistes? Nempe, eandem apostolorum, & ecclesiæ fidem profitentur. Anacletus, de consecr. dist. 2. cap. *Episcopus*. Clemens, de consecr. dist. 2. cap. *Hic ergo*. Alex. 1. de consecr. dist. 2. cap. *Nihil*. Eusebius, de consecr. dist. 1. cap. *Consulto*. Iulius, de consecr. dist. 2. cap. *Cum omne crimen*. Felix, de consecr. dist. 1. cap. *Sicut non alii*. Sother in epistola ad episcopos Italiæ. Syricius ad Cu-

(79) De consecr. dist. 1. cap. Iacobus. (80) Cap. 24.

(81) De consecr. dist. 1. in Sacramento. De consecr. dist. 2. necessaria 93. dist. pervenit, de summ. Trinit. firmiter de consecr. dist. 2. didicimus. Concilium item Martini Papa, de consecr. dist. 2. Non oportet. Epist. 3. qua est de officio sacerdotis.

Cumerium Tarracoenf. episcopum, cap. 1. Innocent. 1. ad Exuperium Tolof. episcopum, cap. 1. Leo ad Dioscorum, epist. 79. de consecr. dist. 1. cap. *Necessè est*. Hi omnes antiqui ecclesiæ pontifices, nam posteriores quid attinet commemorare?

Auctores vero veteres, quos ecclesiæ & consecravit, & publice dedicavit, si referre velim, negotium lectori facessetur. Itaque non omnes referam, sed nobilissimos. Docent in primis hoc ex Græcis Dionysius, cap. 3. lib. de eccl. Hierarch. Ignatius, in epist. ad Smirnenf. Athanasius, in lib. quæstionum ad Antiochum, quæst. 34. Gregorius Nazianzenus, in carminibus ad episcopos. Eusebius Emisenus, de consecr. dist. 2. cap. *Quia corpus*. Chrysof. homil. 17. in epist. ad Hebræos, qui falso nomine Ambrosii citatur a Gratiano, de consecr. dist. 1. cap. *In Christo*. Chrysofotomus quoque idem, lib. 6. de sacerdot. paulo post principium. Cui Theophilæus consentit in cap. 10. epist. ad Hebræos. Et Damascentus, lib. 4. cap. 14. E Latinis vero habes Irenæum, lib. 4. cap. 32. & 33. & 34. & 63. Cyprianum, lib. 2. epist. 3. quæ scribitur ad Cæciliam, de consecr. dist. 2. cap. 1. & 2. Atque idem repetit in sermone de cœna Domini. Ambros. lib. 1. officiorum, cap. 48. Hieronym. ad Hedibiam, quæst. 2. & ad Tit. 1. Paschasium, in lib. de pascha, de consecr. dist. 2. cap. *Iteratur*. August. lib. 10. de civit. cap. 20. & lib. 17. cap. 20. & lib. 20. contra Faustum, cap. 18. Quem locum, & Calvinus, & Bucerus impudenter pro se referunt. Gregor. 4. lib. dialogorum, cap. 58. & in quadam homil. paschali, de consecr. dist. 2. cap. *Quid sit*. Fulgentium denique, lib. 2. ad Monimum.

At omnibus his testimoniis Calvinus respondet, eucharistiam ideo a patribus sacrificium vocari, quia est exemplar & imago sacrificii. Nec enim aut novum, aut insolitum est, rerum vocabula, rerum imaginibus attribueri. Ad Galat. 3. *Ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in vobis crucifixus*. Ad Rom. 6. *Consepulti in baptismum*. Apocal. 10. *Agnus, qui occisus est ab origine mundi*. Sic autem Chrysofotomum, Theophilactum, & Augustinum fidem suam de sacrificio ex-

explicuisse. Hæc Calvinus (82). Nam Bucerus dicit quidem, alios patrum in hac sacrificii appellatione id spectasse maxime: sed alii tamen in usu, inquit, huius vocis præcipue spectarunt oblationes, quas suarum rerum fideles offerebant, & Domino consecrabant. Id quod Lutherus etiam animadverterat in libro illo pestilentissimo de captivitate Babylonica. Sed scitum illud est, qui verecundiæ fines semel transierit, eum bene & naviter oportere esse impudentem. Primum enim isti colligunt, si sancti auctores asserunt, eucharistiam esse exemplar sacrificii in cruce facti, statim haberi, non esse verum sacrificium. Quod si ad eum modum colligere licet, ne vetera quidem sacrificia proprie & vere sacrificia fuissent, quoniam omnia figura, & imago erant unice illius hostiæ, quam Christus moriens immolavit. Vtrumque igitur signum unius & eiusdem hostiæ censendum est: nostrum quidem præterita, illud autem legis veteris futuræ: sed utrumque tamen vere sacrificium. Nisi quis adeo insanat, ut putet, magis pertinere ad rationem sacrificii, quod significet rem faciendam, quam quod commemoret rem factam. Ego sane ita iudico, eucharistiam nostram exemplar sacrificii Christi esse non posse, nisi esset quoque ipsa sacrificium. Quæ res paulo ante est a me diligenter explicata. Quemadmodum enim cæna nostra commemoratio non esset Dominicæ cænæ, imagoque illius & exemplar, nisi vere manducarem: sic nec eucharistia nostra hostiæ Christi exemplar, & imago esset, nisi vere sacrificarem. Deinde illud ab his quæro, an sancti dicant, offerre nos in hoc mysterio corpus Christi, & sanguinem. Bucerus negat, sed rem tamen apertam negat. Nam, ut cæteros omittam, manifeste id tradunt Cyprianus ad Cæcilium, Ambr. lib. officiorum 1. August. 17. de civit. Dei, & contra Faustum, lib. 20. Damascenus, lib. 4. Irenæus item libr. 4. Ac demum Alexander papa ad omnes orthodoxos: nolo enim esse longus in reliquis excitandis. Quod si sanguinem Christi in hoc mysterio offerimus, vere illud

(82) *Institution. cap. 18. lib. 2. cap. 7.*

illud est quidem sacrificium, & exemplar est tamen; quoniam hostiæ cruentæ imago incurta est; sed ita incurta, ut pro eo sit, ac si nunc cruor ipse effunderetur.

Atque argumenta hæc usque adeo perose Lutheranos cogunt, ut in sacrificio asserendo ex parte iam cum ecclesia consentiant. Non enim penitus sacrificium negant, sed in eo persistant, qui hostiam pro peccatis admittunt, eos iniuriam imponere Christi perfectissimo sacrificio, quo uno cuncta sunt remissa peccata. Itaque gratiarum actionis sacrificium in ecclesia esse quidem, quod eucharisticum isti vocant, sed pro peccato nullum esse, quod propitiatorium appellant.

At nobis secunda in hac controversia conclusio certissima, & ipsa est, *Eucharistiam non modo iuxta nomen suum sacrificium esse, quo Deo gratiam referamus, sed id etiam esse, quod nobis Deum placatum, propitiumque reddat. Eandem itaque hostiam pro gratiarum actione, & pro peccato esse.* Hæc primum ostenditur ex illo loco apud Lucam (83), *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.* Et de calice similiter, *Qui pro vobis effunditur.* Est ergo sacrificium pro peccatis. Id quod forma consecrationis præ se fert (84), quæ habet, *Effundi sanguinem in remissionem peccatorum.* Nam quod Lutherani quidam aiunt, verba, quibus hoc mysterium sacerdos conficit, materialiter accipi, non significative, non est huius loci, temporisque refellere. Illud sane exploratum est, si verba formæ materialiter acciperentur, nec sacerdotem in Christi nomine corpus, sanguinemve conficere, imo nec conficere quidem ullo modo. Quin etiam, si sacerdos verba illa significative non profert, ex vi verborum, neque corpus Christi in sacramento habemus, neque sanguinem. Ex quo Sacramentarium stultitia existit.

Deinde, omnis sacerdos, ut ad Hebræos tradit apostolus (85), constituitur, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: aut ergo nullus nobis sacerdos est, aut sacrificium propitiatorium habemus. Nec vero Paulus de solo legali sacer-

(83) *Luc. 22.* (84) *Ambros. de consecr. dist. 2. cap. Si quotiescunque.* (85) *Hebr. 5.*